ASPECTE ALE LUPTEI REVOLUŢIONARE DIN ORAŞELE GALAŢI ŞI BRĂILA ÎN PERIOADA PREMERGĂTOARE IZBUCNIRII PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL (1911—1914)

DE

C. MARINESCU şi I. BREZEANU

Activitatea revoluţionară desfăşurată de proletariatul din ţara noastră în cursul primului deceniu al secolului al XX-lea, în condiţiile adîncirii contradicţiilor de clasă, a pregătit terenul pentru refacerea Partidului Social Democrat, în anul 1910. Reconstituirea P.S.D. din Romînia a avut o importanţă deosebită pentru mişcarea muncitorească deoarece el a contribuit la ridicarea conştiinţei politice a clasei muncitoare, la organizarea luptei sale revendicative.

O dată cu reconstituirea partidului, la Galaţi s-a înfiinţat o secţie locală care s-a bucurat de sprijinul şi îndrumarea celor mai înaintaţi conducători ai muncitorimii Ştefan Gheorghiu, Alecu Constantinescu, M. Bujor, P. Ionescu, I. Stoianovici şi alţii. O activitate bogată a desfăşurat şi secţia locală a P.S.D. din Brăila.

Autorităţile de aici arătau că partidul social democrat „a reuşit să înscrie în afară de muncitorii din port şi căruţaşi, pe muncitorii de alte categorii din oraş încît numărul lor atinge o cifră mare." [1] Ele îi informau pe superiorii lor asupra faptului că fruntaşii muncitorimii au reuşit „a-i organiza şi a-i solidariza pe muncitori constituind azi o forţă cu care au de luptat." [2]

Începutul celui de-al doilea deceniu al secolului al XX-lea a marcat o pronunţată înrăutăţire a condiţiilor de viaţă a maselor populare da-

---

[1] A. S. G. Fond Inspectoratul general al navigaţiei şi porturilor Galaţi, fotocopia nr. 3, din 26 mai 1910.

În raport era scris „o cifră care trebuie să dea de gîndit oricui". Textul a fost apoi şters, printr-o linie orizontală, făcîndu-se completarea „mare".

[2] Ibidem.

torită crizei agricole din anul 1912, războiului balcanic din 1913 şi izbucnirii primului război mondial imperialist din 1914.[3]

Intensificarea exploatării, generată de cauzele arătate, a făcut să crească combativitatea proletariatului din Galaţi şi Brăila. Această combativitate şi-a găsit expresia în amploarea şi în numărul mare de acţiuni revendicative, pe care le-au organizat docherii în unire cu celelalte categorii de muncitori portuari şi industriali. Căpitănia portului Brăila, arăta Inspectorului general al navigaţiei şi porturilor din Galaţi, la 26 mai 1910, că mişcările din oraş „nu mai au un caracter economic şi nu mai sînt lupte pentru îmbunătăţirea soartei lor, ci un caracter mai mult politic, căutînd prin toate mijloacele a se afirma ca o forţă care să impuie în toate condiţiunile şi vederile lor."[4]

La amploarea acţiunilor revendicative a contribuit, de asemenea, activitatea pe care au desfăşurat-o sindicatele. Acestea s-au întărit din punct de vedere organizatoric şi propagandistic. Sindicatul lucrătorilor din portul Brăila, înfiinţat în anul 1909, şi sindicatul similar din portul Galaţi, înfiinţat în anul 1910, au avut un rol important în organizarea luptelor muncitoreşti din aceste oraşe. În anul 1912 sindicatele din Brăila numărau 820 de muncitori organizaţi din totalul celor 6 775 cît numărau sindicatele din întreaga ţară.[5]

Acţionînd cu hotărîre, sindicatul muncitorilor docheri, deşi de curînd înfiinţat, a organizat în mai-iunie 1910 o grevă generală — una din cele mai importante lupte ale muncitorilor din Romînia de la începutul secolului al XX-lea. La grevă au participat lucrători de la fabrica de cuie „Nedelcu P. Chercea", fabrica de celuloză, fabrica de ciment „Grigore Cantacuzino", fabrica de scînduri „Predingher", Rizeria romînă, Rizeria Cantacuzino, Moara Varna, Depozitul de petrol Aurora, căruţaşii de la moara Violatos, tăvălucarii de la gară, cărăuşii din oraş pentru construcţii, birjarii, muncitorii de la cărbuni, muncitorii de la manufactură, muncitorii de la cherestea din docuri, cojocarii, căruţaşii din port şi muncitorii de la cereale.[6] Numărul greviştilor s-a ridicat la 10.000 de muncitori. Prin caracterul ei larg, de masă, greva din 1910 a aruncat masca de pe faţa regimului burghezo-moşieresc, făcînd să apară „istoria tragică a Romîniei adevărate, a Romîniei celor umiliţi şi înflămînziţi".[7] Organizaţia sindicală al cărei prestigiu a crescut con-

---

[3] N. D. Cocea, referindu-se la situaţia muncitorimii brăilene, arată în ziarul „Dimineaţa" Nr. 8491 din 5 mai 1913 că „De doi ani e criză în Brăila. Mai întîi un an agricol prost şi, apoi conflictul balcanic. Amîndouă cauzele acestea au făcut să înceteze aproape complet munca în port. De doi ani 3000 de muncitori trăiesc, numai D-zeu ştie cum din datoriile care acum îi strîng de gît". Situaţia era identică şi la Galaţi.

[4] A. S. G. Fond Inspectoratul general al navigaţiei şi porturilor Galaţi (fotocopie) Nr. 3 din 26 mai 1910.

[5] N. Vopoiu, *Din istoria organizaţiilor profesionale ale clasei muncitoare din Romînia în anii 1910—1914*, în «Studii» anul XV, Nr. 4, 1962, p. 820.

[6] „Romînia Muncitoare", anul VI, seria a II-a, nr. 26 din 6 iunie 1910.

[7] Ibidem, nr. 25 din 3 iunie 1910.

siderabil cu prilejul acestei greve, s-a întărit şi mai mult în anii următori. Sub îndrumarea sindicatelor din Galaţi şi Brăila, proletariatul din aceste oraşe a înscris pagini glorioase de luptă împotriva exploatatorilor, pentru condiţii de trai mai bune, pentru libertăţi democratice, pentru stăvilirea intrării Romîniei în războaiele nedrepte de jaf şi cotropire puse la cale de burghezia imperialistă în Peninsula Balcanică. Lupta împotriva exploatării patronale a dus la izbucnirea unor greve de mari proporţii. Aşa de pildă, în ianuarie 1911 lucrătorii cismari de la fabrica de încălţăminte „Drăgan" din Galaţi au declarat grevă, protestînd împotriva exploatării sîngeroase la care erau supuşi prin prelungirea zilei de muncă pînă la 15 ore şi a salariilor derizorii, care variau între 6 şi 1,40 lei. Nu erau rare cazurile cînd muncitorii din această fabrică lucrau numai cîte o jumătate de zi şi primeau, corespunzător, numai jumătate din salariu. Un apel adresat de ziarul „Romînia Muncitoare" chema lucrătorii cizmari din ţară să nu accepte a se angaja în fabrica lui „Drăgan", deoarece prin aceasta ar lovi în interesele greviştilor gălăţeni.[8]

În acelaşi an, în iunie 1911, a izbucnit o grevă în docuri. Peste 1600 de docheri s-au solidarizat cu muncitorii de la fabrica „Goetz" aflaţi în grevă. În ciuda ameninţărilor armatorilor că vor îndruma vasele cu mărfuri în porturile Fiume şi Odesa[9] muncitorii din port au continuat greva, timp de 3 săptămîni obţinînd, în cele din urmă satisfacerea revendicărilor formulate.

Muncitorimea gălăţeană a dovedit multă combativitate în perioada campaniei electorale din februarie 1911. Candidatul Secţiunii locale a P.S.D. la Galaţi a fost M. Gh. Bujor, cunoscutul fruntaş al mişcării muncitoreşti din ţara noastră, din acea perioadă. În sprijinul candidaturii depuse, Comitetul electoral local a desfăşurat o vie activitate propagandistică prin conferinţe şi expuneri, ţinute în săli publice şi în cluburile muncitoreşti, precum şi prin materiale de agitaţie cu scopul de a face cunoscut programul partidului. Au fost răspîndite : 1.500 manifeste program, 700 de broşuri cu programul partidului, 13.500 manifeste, 700 de placarde cu numele candidaţilor, 200 de placarde prin care era demascată politica antipopulară a partidelor guvernamentale, 1.100 cărţi de *vizită ale candidaţilor P.S.D.*[10]

Ziarul „Romînia Muncitoare" sublinia cu satisfacţie interesul cu care oamenii muncii din oraş participau la întrunirile organizate de Comitetul electoral, în ciuda piedicilor ce li se ridicau în cale.[11] Alegerile s-au ţinut în ziua de 20 februarie. În seara acelei zile, peste 1.000 de muncitori, adunaţi în faţa Primăriei, aşteptau rezultatele scrutinului. Ei au transformat adunarea într-o puternică manifestaţie de protest împotriva maşinaţiunilor cu care partidele de guvernămînt şi-au „asigurat" majoritatea în alegeri. Au răsunat neîntrerupt, lozincile „Trăiască vo-

[8] „Romînia Muncitoare", anul VI, seria II, nr. 91 din 27 ianuarie 1911.
[9] L. Măglaşu, *Istoria mişcării muncitoreşti din porturi*, p. 76—77.
[10] „Romînia Muncitoare" nr. 101, anul VI, seria II din 27 februarie 1911.
[11] Ibidem.

turile cinstite", „Jos voturile cu bani", „Jos voturile smulse prin teroare", „Trăiască tovarăşul Bujor", „Trăiască Partidul Social-Democrat". [12] Maiorul care comanda unitatea militară, însărcinată cu menţinerea ordinei, le striga muncitorilor că „asta-i revoluţie". El ordonă soldaţilor să sune din goarnă, şi să ia arma în mînă. [13] Mulţimea nu se lasă intimidată şi, din piepturile tuturor, încep să răsune cîntecele redeşteptării proletare: „Internaţionala", „Pe steagul roşu", „Marseilleza" şi altele. [14]

La Brăila, o dată cu anul 1911, începe şirul unor înverşunate lupte muncitoreşti îndreptate împotriva patronilor care introduc pe scară cît mai largă, elevatoarele mecanice, în port.

Acestea, departe de a uşura munca lucrătorilor, constituiau în mîna patronilor, un nou instrument de exploatare. Prin introducerea maşinilor la încărcatul şi descărcatul vaselor, patronii urmăreau să-i subjuge mai uşor pe muncitori, să dispună, după plac, de forţa lor de muncă. În aceste condiţii, patronii, sub ameninţarea cu concedierea puteau să-i silească să lucreze după cum şi se dicta.

În anul 1912 s-au înregistrat, de asemenea, numeroase acţiuni greviste în Galaţi şi Brăila, determinate fie de izbucnirea primului război balcanic (1912), fie de înmulţirea elevatoarelor în port. Cunoscutul manifest „Război, războiului", lansat de P.S.D., a fost răspîndit în mii de exemplare, şi la Galaţi şi Brăila, în port, în fabrici, în cartiere. În ziua de 29 septembrie 1912 şi în zilele următoare (la 29 septembrie a fost lansat manifestul) s-a organizat la Galaţi o mare întrunire antirăzboinică la care au participat numeroşi cetăţeni — bărbaţi şi femei a căror soţi erau concentraţi. Continuînd lupta contra elevatoarelor, docherii brăileni au organizat în 1912 o mare grevă. Greviştii cereau patronilor să renunţe la concedierea muncitorilor o dată cu introducerea maşinilor. Greva s-a extins în întregul port şi apoi şi la fabricile principale din oraş. A intervenit armata. În tot oraşul circulau patrule, iar comuna Brăiliţa, locuită în majoritate de lucrători portuari, a fost izolată de oraş printr-un cordon de jandarmi. Multe vapoare străine, ce se aflau în port, au arborat steaguri roşii, în semn de solidaritate frăţească cu greviştii. [15]

La grevă au participat 7.000 de muncitori. În ziua de 12 iunie, greviştii au organizat o întrunire în grădina „Căpriş", după care a avut loc o puternică manifestaţie de stradă. Autorităţile au fost cuprinse de panică. Patronii au fost nevoiţi să cedeze. [16]

La sfîrşitul anului 1912 (6—9 decembrie), în cadrul unui Congres al muncitorilor din porturile Brăila, Galaţi, Constanţa şi Sulina, ţinut la Brăila, s-a constituit Uniunea Sindicatului de transporturi pe apă. Uniunea îşi avea şi un organ de presă „Tribuna transporturilor" care a

---

12 Ibidem.
13 Ibidem.
14 Ibidem.
15 L. Măglaşu, *După 25 de ani. Raportul moral al Secretariatului central al Uniunii muncitorilor din porturi şi transporturi din Romînia, prezentat Congresului jubiliar de la Constanţa din 5, 6, 7 şi 8 noiembrie 1937.*
16 *Ibidem*, p. 4.

apărut cu o periodicitate diferită între anii 1913—1915 sub redacţia lui Ştefan Gheorghiu. Uniunea s-a transformat într-o organizaţie de ramură, puternică, care a ajutat considerabil la creşterea şi întărirea rolului sindicatelor în rîndurile muncitorilor din porturi. Desfăşurînd o intensă muncă politică şi organizatorică, Uniunea le-a insuflat muncitorilor voinţa de luptă, le-a dezvoltat conştiinţa forţei lor proletare.

Rolul pe care Uniunea l-a avut în organizarea şi coordonarea mişcărilor din porturile Galaţi şi Brăila a fost subliniat atît de presa muncitorească cît şi, indirect, de rapoarte ale Căpităniei portului şi ale Administraţiei docurilor, adresate Inspectoratului general al navigaţiei şi porturilor, ori Direcţiei Generale a transporturilor din Bucureşti. Într-un astfel de raport din 25 aprilie 1913, Căpitănia portului Brăila, speriată de avîntul mişcărilor din port, arată că „toată mişcarea de propagandă e condusă în oraş de la sediul Uniunii Sindicatelor, unde se iau toate hotărîrile de muncitori, şi, de unde nu avem nici un mijloc de a anihila influenţa propagandiştilor faţă de muncitori". [17] Deruta autorităţilor apare conturată şi mai puternic în rapoarte ca acelea prin care ele cereau Ministerului de resort să ia „măsuri energice şi cît mai grabnice, spre a se curma răul cît mai este timp, căci astfel vom rămîne la discreţia organizaţiilor muncitoreşti, care profitînd de slăbiciunea măsurilor luate pînă acum, au ştiut să se organizeze şi să formeze un bloc contra căruia trebuie să luptăm acum din greu". [18]

Autorităţile au fost nevoite să recunoască deschis faptul că organizaţiile sindicale erau foarte puternice. „Situaţia la care am ajuns din cauza sindicatului este de natură a ne îngriji în cel mai înalt grad" — consemna un raport al Căpităniei portului. [19] Că sindicatele reprezentau o forţă dintre cele mai puternice o dovedeşte cu prisosinţă greva docherilor din Brăila, din aprilie-mai 1913. Datorită acţiunilor întreprinse de Uniunea Sindicatelor, greva s-a transformat într-o grevă generală, la care au participat muncitorii din toate sectoarele de producţie ale oraşului. Patronii, speriaţi de dîrzenia lucrătorilor docheri, recurgînd la metoda tipică strategiei burgheze a dezbinării, au început să-i învrăjbească pe muncitorii romîni cu acei ce aparţineau minorităţilor (în portul Brăila lucrau — alături de muncitorii romîni — numeroşi levantini: turci, armeni şi persani). Prin dezbinare, patronii căutau să frîngă unitatea proletară, să slăbească forţa muncitorilor.

Docherii brăileni au dat însă dovadă de solidaritate frăţească, neacceptînd să lucreze unii fără alţii — romîni fără levantini. Levantinii, deşi au fost bătuţi, schingiuiţi şi ameninţaţi cu expulzarea, pentru a accepta să lucreze fără romîni au îndurat schingiuirile, dar n-au cedat. [20]

În timpul grevei, muncitorii din Brăila, în fruntea cărora se găsea Ştefan Gheorghiu, au organizat aproape în fiecare zi, întruniri şi manifestaţii de stradă. Greva a luat proporţii uriaşe. Ea a cuprins mun-

---

[17] A. S. G. Inspectoratul general al navigaţiei porturilor, Galaţi, Dosar Nr. 11.
[18] Ibidem.
[19] Ibidem.
[20] A. S. G. Dosar cit.

citorii din Galaţi, Sulina, Tulcea şi din alte centre din ţară, s-a combinat cu mitinguri entuziaste şi demonstraţii de masă. La 5 mai 1913, greva a devenit generală însumînd peste 12.500 de participanţi.[21] Un număr de peste 500 de muncitori gălăţeni au pornit la Brăila, pe jos, pentru a participa la greva generală de aici. Pe la jumătatea drumului, in satul Vădeni, ei au fost întîmpinaţi de 300 de căruţe din Brăila care i-au transportat în oraş.[22]

În toate oraşele din ţară, Bucureşti, Constanţa, Ploieşti, Călăraşi, Bacău, Mărăşeşti, Piteşti, Turnu Severin etc., cluburile social-democrate şi organizaţiile sindicale au organizat întruniri în cadrul cărora muncitorii şi-au manifestat solidaritatea cu greva generală din Brăila.[23]

Semnificativ este faptul că una din marile întruniri ale muncitorilor portuari din Brăila organizată în timpul grevei a fost transformată, datorită prezenţei lui Ştefan Gheorghiu, într-o puternică demonstraţie antirăzboinică (greva a avut loc în ajunul intrării Romîniei în cel de-al doilea război balcanic).

Mari întruniri îndreptate împotriva războiului balcanic au avut loc şi la Galaţi. La o astfel de întrunire, la 22 iunie 1913, Ştefan Gheorghiu a rostit un înflăcărat discurs împotriva războiului şi arăta că amestecul Romîniei în războaiele balcanice constituie o pagină ruşinoasă în istoria poporului romîn. În luna august 1913 au loc alte două mari întruniri organizate de Secţiunea locală a P.S.D. din Romînia. Cu prilejul întrunirii din 10 august, I. Stoiculescu , unul dintre conducătorii social-democraţi din localitate, a descris ororile războiului şi a vorbit despre miile de oameni căzuţi pe cîmpul de luptă ca urmare a mizeriei, epidemiei de holeră şi oboselii.[24]

La întrunirea din 25 august 1913 au luat cuvîntul şi cîţiva din foştii participanţi la campania din Bulgaria, care au înfăţişat drama în care a fost împins poporul de clasele exploatatoare. Vorbitorul A. Ordonski a zugrăvit umilinţele pe care le-au îndurat soldaţii, pe front, din partea superiorilor lor.[25]

Participarea Romîniei la războiul balcanic a agravat considerabil mizeria maselor. Principalele mărfuri de consum — zahărul, uleiul, făina etc. au început să fie dosite şi speculate. Preţurile alimentelor erau inaccesibile maselor populare. Chiar şi în presa burgheză, din acea vreme, se întîlneau titluri ale unor articole de acestea: *Scandaloasa scumpire a zahărului*, *Scumpirea traiului* etc. Chiar dacă erau scrise în scopuri demagogice, ele exprimau o crudă realitate. Într-un articol publicat în buletinul Camerei de comerţ şi industrie din Galaţi, unul din exponenţii burgheziei locale scria că „mişcările muncitoreşti se ţin lanţ"[26], şi prin aceasta el exprima un adevăr. Cuprins de îngrijorare el arăta că

---

[21] „Tribuna transporturilor", Anul I, nr. 4 din 1 iunie 1913.
[22] Ibidem.
[23] „Romînia Muncitoare" anul IX nr. 36 din 12 mai 1913 şi nr. 38 din 19 mai 1913.
[24] „Romînia Muncitoare" Anul IX nr. 39 din 11 august 1913.
[25] Ibidem.
[26] „Buletinul Camerei de comerţ şi industrie" nr. 96 din 19 sept. 1913.

„chestiunea muncitorilor în stadiul în care a ajuns astăzi constituie o adevărată primejdie pentru poporul nostru." [27] Primejdia privea fireşte, clasele exploatatoare şi nu poporul, aşa cum pretindea autorul articolului.

Din şirul de greve care au avut loc în anul 1913, a produs o vădită îngrijorare greva din septembrie a lucrătorilor de la fabrica de cherestea „Goetz" cu care s-au solidarizat de la început muncitorii din port şi apoi toţi muncitorii gălăţeni. [28]

În dimineaţa zilei de 24 septembrie, muncitorii cărbunari, de la agenţie, de la cereale, căruţaşii etc., în loc să meargă în port, la lucru, s-au adunat la sediul sindicatului, în strada Maramureş de unde au pornit spre Bădălan, într-o impresionantă demonstraţie de stradă. În Bădălan, pe o tribună improvizată, muncitorul M. C. Enăchescu, fruntaş al Secţiei locale P.S.D., a deschis mitingul de solidaritate al muncitorilor din Galaţi cu cauza dreaptă a cherestegiilor de la „Goetz". [29] La miting au luat parte şi delegaţi ai muncitorilor din Brăila trimişi aici pentru a reprezenta oraşul vecin. [30]

Declararea unei greve generale, chiar de o zi, în condiţiile mobilizării generale, cînd organele represive erau gata pregătite să înăbuşe orice tentativă de „dezordine", arată încă o dată tăria organizaţiilor muncitorilor din Brăila, confirmă curajul şi experienţa lor revoluţionară de luptă.

În august 1913 s-a înregistrat o grevă a ucenicilor de la fabrica metalurgică „Wolf". [31]

Lupta muncitorilor din Galaţi şi Brăila a continuat în anul 1914 cu aceeaşi tărie. Ea a fost îndreptată atît împotriva exploatării cît şi a războiului care crease un climat favorabil burgheziei de a se îmbogăţi pe spinarea oamenilor muncii.

S-a produs o creştere considerabilă a numărului şomerilor. La Galaţi, în 1914, din 14.105 de muncitori, mai lucrau doar 9.216, restul fiind şomeri. Cel mai mare număr de şomeri s-a înregistrat în rîndurile muncitorilor din port datorită faptului că, o dată cu izbucnirea primului război mondial, transporturile pe Dunăre şi Marea Neagră au fost sistate. Din 2.400 de muncitori docheri, mai lucrau în 1915 doar 400. [32]

Chiar acei muncitori care nu fuseseră concediaţi nu lucrau permanent, ci cu multe întreruperi. Condiţiile de viaţă ale acestora s-au înrăutăţit în aşa măsură încît ele se deosebeau foarte puţin de cele ale şomerilor. Astfel, la fabrica „Bradea" din Galaţi unde mai lucra doar o cincime din numărul iniţial al lucrătorilor, acestora li s-au scăzut salariile cu 50% în timp ce durata zilei li s-a prelungit la 15—16 ore zilnic. Pentru o muncă atît de istovitoare, lucrătorul primea doar 2,50

[27] Ibidem.
[28] „Romînia Muncitoare" Anul II nr. 73, din 29 septembrie 1913.
[29] Ibidem.
[30] Ibidem.
[31] „Romînia muncitoare" anul IX, nr. 60 din 15 august 1913.
[32] «Analele Institutului de Istorie a Partidului» nr. 3/1958, p. 94.

lei pe zi, ceea ce era în considerabilă discordanță cu prețurile alimentelor.

Partea cea mai avansată a clasei muncitoare, în frunte cu aripa de stînga, revoluționară, din partidul social-democrat arată tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej s-a ridicat cu hotărîre împotriva participării la primul război mondial imperialist, a organizat curajoase greve și demonstrații de protest[33].

Încă din primele luni ale anului 1914 izbucnește la Galați o serie de greve. La 15 ianuarie au intrat în grevă muncitorii de la fabrica „Goetz". Între 26 februarie — 23 martie muncitorii de la aceeași fabrică au declarat o nouă grevă. Cu ei s-au asociat și muncitorii din port. Autoritățile burghezo-moșierești au trimis armata pentru a pune capăt grevei. În ciocnirile care au avut loc între armată și greviști, 13 muncitori au fost răniți, cu baionetele[34].

Acțiunile organizate de proletariatul din Galați și Brăila, în perioada premergătoare intrării Romîniei în primul război mondial, au culminat cu marea demonstrație antirăzboinică de la 13 iunie 1916, prin care miile de muncitori din Galați au spus un „nu" hotărît intrării Romîniei în acel război de cotropire.

---

[33] Gh. Gheorghiu-Dej, *Raport la a 40-a aniversare de la crearea Partidului Comunist din Romînia*, Editura politică, București 1961.

[34] C. Marinescu, în „Viața nouă" — organ al Comitetului regional P.M.R și al Sfatului popular regional — Galați, nr. 3593 din 1956.